

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(повне найменування вищого навчального закладу)

Філологічний факультет
(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра української літератури
(повна назва кафедри)

Дипломна робота

**Проблематика роману Ліни Костенко «Записки
українського самашедшого»**

The issues of Lina Kostenko's novel "Notes of a Ukrainian Madman"
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Виконала: студентка денної
форми навчання

6.020303 Філологія

«Українська мова та література»

Чулкова Катерина Євгеніївна

Науковий керівник:

к. філол. н., доц. Чикур Л. Д. _____

Рецензент:

к. філол. н., доц. Мостова Л. Б.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
№ ___ від _____ 2019 р.

Захищено на засіданні ЕК №__
протокол № __ від _____ 2019 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри
_____ доц. Шупта-В'язовська О. Г.
(підпис)

Голова ЕК
_____ доц. Шевченко Т. М.
(підпис)

Одеса – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Роман у контексті сучасного літературно-критичного дискурсу.....	6
1.1 Рецепція роману.....	6
1.2 Роман «Записки українського самашедшого» крізь призму постмодерної проблематики.....	10
РОЗДІЛ II. «Записки українського самашедшого» як інтертекстуальний маркер.....	19
2.1 Форма записок як засіб відображення художньої дійсності.....	19
2.2 Осмислення проблем української ментальності в романі та публіцистиці (на матеріалі статті Л. Костенко «Гуманітарна аура нації»).....	22
2.3 Метафора як засіб відображення осмислення дійсності.....	26
РОЗДІЛ III. Проблематика роману як віддзеркалення проблем сучасності.....	30
3.1 Проблематика як елемент змісту художнього твору.....	30
3.2 Екзистенційна проблематика роману.....	34
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	46

ВСТУП

Творчість Ліни Костенко – це відображення цілої епохи. Вона прийшла як шістдесятниця і була однією з перших у плеяді молодих українських поетів. «У творчості майстрині карбованого слова індивідуальний стиль змагається зі стилями культури, вразливість творчої індивідуальності – з ідеями епохи, біографія – з історією...» (Т. Танічева). Ліна Костенко для багатьох уособлює справжню Україну. Яскрава представниця незабутнього, вона є тим міцним магнітом, що тримає український світ. Навіть після двадцятирічного мовчання, вже у новому столітті, творчість Ліни Василівни – зовсім не буденне явище сучасного літературного процесу, а явище, яке помітно впливає на його розвиток.

Проза Ліни Костенко знаменує собою як нову віху її творчості, так і новий етап сучасного українського літературного процесу. Отже, оцінка її прози є перспективною науковою проблемою.

Поява роману «Записки українського самашедшого» спричинила неоднозначну реакцію літературознавців на вихід першого прозового твору Ліни Костенко, надрукованого у 2010 році. Перші відгуки на цей твір були опубліковані в літературно-критичних статтях О. Галича, Ю. Горблянського та М. Кульчицької, П. Іванишина, Г. Левченко, Н. Нікітіної, Я. Поліщука та інших. Дослідники приділяли увагу ідейно-тематичному співвідношенню, проблемі визначення жанру, структурі та проблематиці твору, його мові тощо.

У романі Ліна Костенко уважно дослідила фактори, що негативно впливають і на окремих людей, і на суспільство в цілому. За Є. Кононенко, «твір Ліни Костенко – історія в концентрованому вигляді. І жодну сторінку із неї не вирвати» [18, с. 32].

Актуальність роботи зумовлена необхідністю системного дослідження роману «Записки українського самашедшого» Л. Костенко на ґрунті сучасних

методологічних підходів. Таке дослідження дасть можливість розглянути проблематику роману як віддзеркалення проблем сучасності.

Мета роботи – розкрити проблематику та тематичні домінанти роману «Записки українського самашедшого».

Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) розглянути роман у контексті літературно-критичного дискурсу;
- 2) розкрити проблему постмодерного жанротворення та розглянути роман крізь призму постмодерної проблематики;
- 3) з'ясувати різновид літературного суб'єкта;
- 4) дослідити гендерну проблематику;
- 5) окреслити коло екзистенційних проблем у романі;
- 6) з'ясувати роль метафори як засобу відображення дійсності;
- 7) простежити інтерпретацію в романі ідей з публіцистики Л. Костенко (на основі статті «Гуманітарна аура нації»).

Об'єктом дослідження є роман Л. Костенко «Записки українського самашедшого»; стаття «Гуманітарна аура нації».

Предмет дослідження – особливості інтерпретації Ліною Костенко проблем сучасної дійсності у романі «Записки українського самашедшого».

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань було використано інструментарій загальнонаукових теоретичних методів (аналіз, синтез, класифікація наукових джерел інформації), що дозволило узагальнити та систематизувати основні знання з досліджуваної проблеми. Також у роботі застосований порівняльно-історичний метод для аналізу рецепції роману в контексті літературно-критичного дискурсу; семіотичний метод щодо розкодування підтекстового смислу роману; психологічний метод для тлумачення засобів психологізму у творі.

Теоретична та методологічна основа роботи. Аналітичний огляд «Записок українського самашедшого» представлений у літературно-критичних статтях Ю. Горблянського та М. Кульчицької, Г. Левченко, Я. Поліщука, Н. Нікітіної, О. Галича, П. Іванишина, О. Забужко тощо. Розкриття ролі метафори в романі представлено у працях Л. Кравець, Г. Косаревої та К. Шахової, а також дослідження мови роману, репрезентоване в статті Г. Віняр. Висвітлення проблематики роману представлено у працях Ю. Бідзіля, А. Марченко, Д. Дроздовського, В. Панченко тощо.

Поставлені мета та завдання визначили **структуру роботи**. Робота складається зі Вступу, трьох розділів, Висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Творчість Ліни Василівни Костенко – це відображення цілої епохи. Навіть після двадцятирічного мовчання вона продовжує вражати читача своєю майстерністю.

Перший прозовий твір відомої української поетеси Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» для України став мистецькою, суспільною і літературною сенсацією. Цей роман вийшов 17 грудня 2010 року й буквально збурих свідомість українського читача, увібравши в себе своєрідний «ключ розуміння» до проблеми світовідчуття людини на зламі століть.

З метою розкриття теми наукової роботи ми намагалися досягти поставленої мети. Тому опрацьований нами матеріал дає змогу зробити певні висновки.

1. Розглянули рецензію роману у контексті літературно-критичного дискурсу. Відгуки про роман поділяються на негативні (Віктор Неборак, Юрій Кучерявий, Ігор Ярославський, Володимир Базилевський, Юрій Винничук, Оксана Забужко) та позитивні (Юрій Володарський, Євгенія Кононенко, Олександр Галич). Стосовно образу головного героя роману «Записки українського самашедшого» критики наголошують на його психологічній невідповідності, зокрема на тому, що 35-річний програміст в сучасному світі не може залишитися без роботи, сидіти вдома і весь час перебувати в інформаційному просторі глобалізованого світу, читати газети й дивитися телевізор, сприймаючи все надто серйозно. Євгенія Кононенко вважає, що «авторка хотіла говорити про об'єктивну нереалізованість українців» у власній державі, але ж її герой зовсім не діє. Тільки коли організували Майдан, він на нього вийшов, але й там не відчуває повноти буття та загальної ейфорії. Утім, Євгенія Кононенко зауважує, що значну частину критики проініціював не сам роман, а ім'я автора.

Отже, оцінки роману Ліни Костенко принципово відмінні: від піднесеного схвалення до цілковитого несприйняття та заперечення будь-якої художньої цінності.

2. Розкрили проблему постмодерного жанротворення та розглянули роман крізь призму постмодерної проблематики. Явище постмодернізму складне і багатогранне. Поняття «постмодернізм» у світовій літературі викликає багато суперечностей з того часу, як тільки термін набув поширення в середині ХХ століття. Ця епоха прийшла на зміну модернізму і продовжує своє існування дотепер. Завдяки постмодернізму розвиток культури, мистецтва та літератури набув неабиякого розвитку, відкрив нові форми, стильові течії й надав свободу творчості. Однією з ознак постмодернізму є суміш багатьох традиційних жанрових різновидів. Відтак, визначити жанрову приналежність твору важко, хоча «Записки українського самашедшого» позиціонуються як роман. Але, насамперед, привертає увагу назва, за якою твір слід віднести до жанру нотаток. Деякі критики розглядають перший прозовий твір Ліни Костенко як імітацію документу або особливу форму літописання. Натомість дослідниця Катерина Шахова вважає, що форма записок покликана створити ефект інтимізації оповіді. Таким чином, «Записки українського самашедшого» дають можливість розкрити внутрішній світ головних героїв, зробити спробу психологічного зрізу, відтворити сукупність думок та почуттів людини у критичному стані.

Розглянувши роман крізь призму постмодернізму можна виокремити такі риси: цитатність (твір насичений цитатами з «Записок сумасшедшего» М. Гоголя), гіперреальність (психіка героя перевантажена надмірною кількістю інформації, його життя занадто технізоване). А також калейдоскопічність, інтертекстуальність, переосмислення елементів культури минулого, фрагментарність, принцип монтажу, жанрово-стильовий синкретизм дають підстави говорити про наявність у романі рис постмодернізму.

3. З'ясували різновид літературного суб'єкта. Герой-протагоніст роману представлений у формі першої особи та виступає в ролі уявного автора. Але за визначенням літературознавця Юрія Ковалів все ж не можемо вважати героя оповідачем, оскільки він не є дистанційованим від інших дійових осіб, є характерним персонажем, який бере участь у життєвих ситуаціях, що описані ним у власному віртуальному щоденнику. Отже, можемо вважати, що в образній структурі роману Ліни Костенко представлений образ наратора-розповідача.

4. Дослідили гендерну проблематику роману. Ліна Костенко в романі не оминула і розкриття гендерного питання. Її герой виявляється не здатним виконувати традиційну роль чоловіка, батька, бути годувальником сім'ї. Безіменний 35-річний програміст залишається без роботи, після важких 90-х років ХХ століття не може віднайти себе у новій реальності. Тому для дружини він, як і всі чоловіки, виступає слабким, безнадійним і не спроможним на серйозні вчинки. Протягом усього твору дружина героя наголошує на тому, що чоловіки зникають як явище. Зрештою, це викликає конфлікти між подружжям і поступово втрачається їхній зв'язок на психологічному рівні. Таке подружжя виступає символом кризи традиційних ролей чоловіка і дружини у сучасному світі, яку засуджує автор роману.

5. Окреслили коло екзистенційних проблем у «Записках українського самашедшого». У художніх творах екзистенціалісти прагнуть збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського життя. Постулати екзистенціалістів актуальні і на початку ХХІ століття, бо є співзвучними з концепцією постмодерну. Уважно дослідивши роман можна виокремити таке коло екзистенційних проблем: буття сучасного українця зображене в опозиції до буття суспільства (герой критично ставиться до навколишньої дійсності і не бажає бути причетним до неї); роман насичений роздумами героя про абсурдність буття, страх, відчай, самотність; подальше усвідомлення свободи вибору стає поштовхом до самоідентифікації героя на різних рівнях (він

ідентифікує себе з Україною, народом, налагоджує стосунки з дружиною та відновлює гармонію з внутрішнім «Я»).

6. З'ясували роль метафори як засобу відображення дійсності. На роль метафори, її функції та смислове навантаження в «Записках українського самашедшого» звернули увагу такі дослідники як Лариса Кравець, Галина Косарева, Галина Левченко, Сергій Єрмоленко та Катерина Шахова. Традиційно прийнято вважати, що метафора тяжіє до поезії, але разом з тим, вона надає експресивності в прозі поряд з порівняннями, епітетами, антитезами тощо. У романі Ліни Костенко метафора змушує замислитися над актуальними проблемами сьогодення. Стосунки героя з родиною та соціумом, політичні негаразди в Україні та світі, стан української літератури на початку ХХІ століття, становище національної мови в Україні, вплив технічного прогресу на людство – усе це розкривається за допомогою метафори. Відтак, дослідники вважають, що метафора відіграє важливу роль у характеристиці оповідачем навколишньої дійсності. Отже, за допомогою влучних метафор Ліни Василівни Костенко ми можемо досягнути підтекстовий смисл твору.

7. Простежили перегук ідей роману з публіцистикою Л. Костенко, зокрема статтю «Гуманітарна аура нації», у якій письменниця утверджує думку про те, що «кожна нація повинна мати свою гуманітарну ауру», яка буде викликати позитивні асоціації при згадуванні України чи українців. Головна думка статті відображена також і в романі «Записки українського самашедшого», який віддзеркалює непевне й швидкоплинне буття українського народу. Розмірковуючи про асоціації з Україною та українцями, авторка виокремлює такі: комплекс меншовартості; образ нації, що стоїть на колінах; образ країни з важкою історією; образ народу, який спить. Ці асоціації Ліна Костенко вдало інтерпретує в романі, визначаючи їх як проблеми сьогодення українського народу. Але письменниця в романі і в статті не лише висвітлює вади народу, але й пропонує шляхи боротьби з так званим дефектом головного дзеркала. На її думку, перетворити дефект головного дзеркала на ефект можна шляхом

руйнування стереотипів, усвідомлення власного «Я» у своєму житті та в своїй державі, а також розумінням того, що «кожній державі є за що посипати собі голову попелом», але ж не треба жити минулим.

Отже, беручи до уваги сукупність досліджених нами аспектів, можна сказати, що проблематика роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» є досить різнобічною: від проблеми рецепції твору та уналежнення його до конкретного жанру літератури до змалювання трагічної невлаштованості нації на прикладі безіменного 35-річного програміста і його оточення. Письменниця показала історію «самашедшого», яка є актуальною та змушує замислитися над реаліями сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акастьолова О. Г. Особливості використання метафор у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2014. Вип. 12. С. 4–6.
2. Андреева Т. М. Поетика національного простору в українському фольклорі : автореф. дис. ... канд. наук. Київ, 2009. 20 с.
3. Ашиток Н. І. Способи актуалізації метафоричного слова в художньому творі (на мат. творів Ліни Костенко). *Сучасний погляд на літературу*. 2000. Вип. 4. С. 156–162.
4. Базилевський В. О. Хроніка перманентного абсурду : погляд із мезозою. *Літературна Україна*. 2011. Вип. 4. С. 6–7.
5. Барабаш С. Г. Ліна Костенко : філософія поетичного живопису. Кропивницький, 2003. 96 с.
6. Бідзіля Ю. М. Філософія комунікації постмодернізму в «Записках українського самашедшого» Ліни Костенко. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Філологія. Соціальні комунікації*. 2012. Вип. 27. С. 151–156.
7. Біленко Т. Г. Поетика нульсуфіксації : дис. ... канд. наук : 10.02.01 / Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2004. 210 с.
8. Білітюк Л. А. Поетика змісту літературно-художнього твору : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / ВНУ імені Лесі Українки. Луцьк, 1999. 185 с.
9. Буда В. А. Авторські перифрази як засіб образності у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство*. 2012. Вип. 15. С. 48–54.
10. Віняр Г. М. Нова лексика в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Сучасні проблеми літературознавства та*

- мовознавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. Вип. 16. С. 354–358.
11. Воронова М. Ю. Сучасна українська портретистика : жанрова диференціація і поетика : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / КНУ імені Т. Г. Шевченка. Київ, 2006. 201 с.
 12. Галич О. А. «Записки українського самашедшого» як імітація документального твору. *Слово і Час*. 2011. № 7. С. 105–110.
 13. Горблянський Ю., Кульчицька М. «Кривава фієста сучасності» в одкровенні від Ліни Костенко (зауваги про «Записки українського самашедшого»). *Слово і Час*. 2011. № 5. С. 73–83.
 14. Горблянський Ю., Кульчицька М. Концепти духовної апокаліптики у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Слово і Час*. 2011. № 7. С. 90–100.
 15. Дзюба І. М. Є поети для епох. Київ : Либідь, 2011. 208 с.
 16. Дзюба І. М. «Самашедчість» як спротив абсурду. *День*. 2010. № 241. URL : <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/samashedchist-yak-sprotiv-absurdu> (дата звернення: 01.12.2019).
 17. Дроздовський Д. І. «Записки українського самашедшого» як рятівний електрошок. *Дзеркало тижня*. 2010. № 48. С. 15–18.
 18. Дроздовський Д. І. Інформаційне «самашествіє» : перезавантаження «Записки українського самашедшого» від планетарного божевілля до індивідуальної свободи. *День*. 2011. № 305.
 19. Єрмоленко С. Я. Висока естетика поетичного слова Ліни Костенко. *Культура слова. Видавничий дім Дмитра Бураго*. 2010. Вип. 73. С. 6–16.
 20. Жуковська Г. М. «Усе іде, але не все минає». Пам'ять і час у творчості Ліни Костенко. Київ : Книга, 2010. 188 с.
 21. ЗМІ про роман Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Друг читача*. 2010. URL : <https://vsiknygy.net.ua/news/7290/> (дата звернення: 27.10.2018).

- 22.Клочек Г. Д. Ліна Костенко. Навчальний посібник-хрестоматія. Кропивницький : Степова Еллада, 1999. 205 с.
- 23.Ковалевський О. В. Ліна Костенко : нарис творчо-світоглядної біографії. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Харків : Прапор, 2004. 192 с.
- 24.Ковалевський О. В. Ліна Костенко : філософія бунту й «філософія серця» : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / ХНУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 176 с.
- 25.Ковацька О. Г. «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко у світлі постколоніальної епохи. *Сучасні літературознавчі студії. Літературний дискурс : транскультурні виміри*. 2015. Вип. 12. С. 288 – 302.
- 26.Кононенко Є. А. Текст без контексту. *Часопис Критика*. № 3. С. 29–32.
- 27.Кононов І. Ф. Лінія оборони Ліни Костенко. *Інформаційно-аналітичне інтернет-видання*. 2012. URL : <http://www.ostrovok.lg.ua/avtor-job/11/liniya-oboroni-lini-kostenko794> (дата звернення: 01.03.2019).
- 28.Косарева Г. С. Метафори Міленіуму в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Сер. Філологія. Літературознавство*. 2012. Вип. 180. С. 77–81.
- 29.Костенко Л. В. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. *Психологія і суспільство*. 2015. Вип. 1. С. 6–15.
- 30.Костенко Л. В. Записки українського самашедшого. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с.
- 31.Костенко Л. В. Я боялася пошкодити своїй державі. *ЛітАкцент*. 2010. URL : <http://litakcent.com/2010/12/17/lina-kostenko-ja-bojalasja-poshkodyty-svojij-derzhavi-foto/> (дата звернення 05.04.2019).
- 32.Костенко Л. В. Я повертаюсь. Я вже не буду стояти осторонь. *Тиждень*. 2010. URL : <https://tyzhden.ua/Culture/5934> (дата звернення: 05.04.2019).

- 33.Кравець Л. І. «І десь над гранями свідомості є те, чого іще нема» (метафора Ліни Костенко). *Культура слова. Видавничий дім Дмитра Бураго*. 2010. Вип. 73. С. 43–49.
- 34.Кравченко А. И. Концепция отчуждения Э. Фромма. *Научные Ведомости. Сер. Философия. Социология. Право*. 2018. URL : <https://cyberleninka.ru/article/v/kontseptsiya-otchuzhdeniya-eriha-fromma> (дата обращения: 06.04.2019).
- 35.Кучеренко Ю. О, Цікавий С. А. Осмислення екології душі у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2012. Вип. 4. С. 94–97.
- 36.Левченко Г. В. Необароковий діаріуш людства Ліни Костенко. *Слово і Час*. 2011. Вип. 5. С. 84–89.
- 37.Маленко О. О. Ліна Костенко. Криголам українського духу. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 9. С. 2–4.
- 38.Марченко А. Є. Екзистенціальна проблематика роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 35. С. 27–37.
- 39.Михайлова О. Г. Прецедентні імена з античних міфів в ономастичному просторі роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Studia Linguistica*. 2011. № 5. С. 154–159.
- 40.Моклиця М. В. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика : дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.06 / ВНУ імені Лесі Українки. Луцьк, 1998. 416 с.
- 41.Нагорна М. М. Поетика імпліцитних смислів художнього твору : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / КНПУ імені В. Винниченка. Кропивницький, 2004. 179 с.
- 42.Наєнко М. К. Локус Гоголя в «Записках українського самашедшого» Ліни Костенко. *Літературна Україна*. 2011. Вип. 17. С. 6–7.

43. Панченко В. Є. Особливості національного божевілля. *День*. 2010. № 237–238. С. 10.
44. Поліщук Я. О. Ревізії пам'яті : літературна критика. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. 117 с.
45. Саєнко В. П. Історія української літератури ХХ століття. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2004. 200 с.
46. Самарский А. А. Записки украинской непонимающей. О новой книге Лины Костенко. *Пропаганда*. 2011. URL : <http://propaganda-journal.net/3191.html> (дата звернення: 17.02.2019).
47. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
48. Сюдюков І. Р. Хроніка підміненої України. Ліна Костенко про абсурд як простір українського буття. *День*. 2011. URL : <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/hronika-pidminenoyi-ukrayini> (дата звернення: 01.03.2019).
49. Телюх І. А., Антонів О. С. Роман Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» як навчальний матеріал для читання в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. Вип. 9. С. 226–233.
50. Томак М. О., Скуба В. А. Хроніка душі інтелігента у світі абсурдів. *День*. 2010. URL : <https://day.kyiv.ua/uk/article/taym-aut/hronika-dushi-inteligenta-u-sviti-absurdiv> (дата звернення: 05.03.2019).
51. Шабаль К. С. Втілення авторської свідомості крізь наратив головного персонажа у «Записках українського самашедшого» Ліни Костенко. *Питання літературознавства*. 2014. № 89. С. 86–96.
52. Шахова К. І. Заголовок роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» як інтертекстуальний маркер. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. 2013. Вип. 20. С. 155–164.

53. Шахова К. І. Метафоричне осмислення дійсності в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Таїни художнього тексту*. Вип. 17. С. 157–165.
54. Шевченко Т. М. Поетика сучасної української прози : особливості «нової хвилі» : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2002. 220 с.
55. Ярославський І. Г. Образ героя-розповідача в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2013. Вип. 4. С. 1–10.